

ירושלים, כ' באב תשע"ב
8 באוגוסט 2012
204/2012

מחקר ופיתוח של חברות רב-לאומיות* בישראל: 2009-2008 Research and Development activities of Multinational Enterprises in Israel: 2008-2009

ממצאים עיקריים מסקר חברות רב-לאומיות 2009-2008:¹

- ההוצאות למו"פ** של חברות ישראליות בבעלות זרה (חברות IN) בשנת 2009 הסתכמו ב-4.7 מיליארד דולר ומהוות 62% מכלל ההוצאות למו"פ עסקי במשק. זו ירידה של 8% לעומת שנת 2008, עלייה של 7% לעומת שנת 2007 ועלייה של 36% לעומת שנת 2006.
- יצוא המו"פ*** של חברות IN בשנת 2009 הסתכם ב-3.4 מיליארד דולר ומהווה 92% מכלל יצוא המו"פ העסקי במשק בשנת 2009.
- 90% מהיצוא של חברות IN בשנת 2009 היה לחברות-האם הזרות שלהן.
- 72% מהיצוא של חברות IN בשנת 2009 היה לארה"ב.
- 23% מהמשורות של חברות IN בשנת 2009 היו במו"פ.
- ההוצאות למו"פ של חברות-אם ישראליות בעלות חברות-בת בחו"ל (חברות OUT) בשנת 2009 הסתכמו ב-3.5 מיליארד דולר. בנוסף, ההוצאות למו"פ של חברות-הבת בחו"ל בשנת 2009 הסתכמו ב-1 מיליארד דולר ומהוות תוספת של 30% להוצאות של חברות-האם הישראליות.
- 68% מההוצאות למו"פ של חברות-בת בחו"ל התבצעו ע"י חברות-בת בארה"ב.
- 81% מההוצאות למו"פ בענפי התעשייה התבצעו ע"י חברות OUT.

[לוחות](#)

[הגדרות והסברים בסוף ההודעה](#)

הערות:

- * אומדני הפעילות של החברות הרב-לאומיות אינם כוללים את ענפי היהלומים וחברות פיננסיות.
- ** ההוצאות למו"פ כוללות את עלות העבודה של העובדים המועסקים במו"פ, ההוצאה עבור רכישת חומרי גלם ועזר ששימשו למו"פ והוצאות אחרות עבור ביצוע עבודות מו"פ. ההוצאות למו"פ אינן כוללות השקעות בנכסים קבועים עבור מו"פ.
- *** יצוא המו"פ אינו כולל את היצוא הנובע ממכירתן של חברות הזנק ומכירת פטנטים וידע.

¹ הנתונים מבוססים על סקר דו-שנתי שנערך בלמ"ס בנושא פעילות חברות רב-לאומיות לשנים 2009-2008. החל משנת 2006 הסקר כולל נתונים לגבי פעילות המו"פ של החברות.

כתבו: זיו גורודיסקי ועמוס דגני

לקבלת הסברים ניתן לפנות אל יחידת המידע בטל' 02-6527845

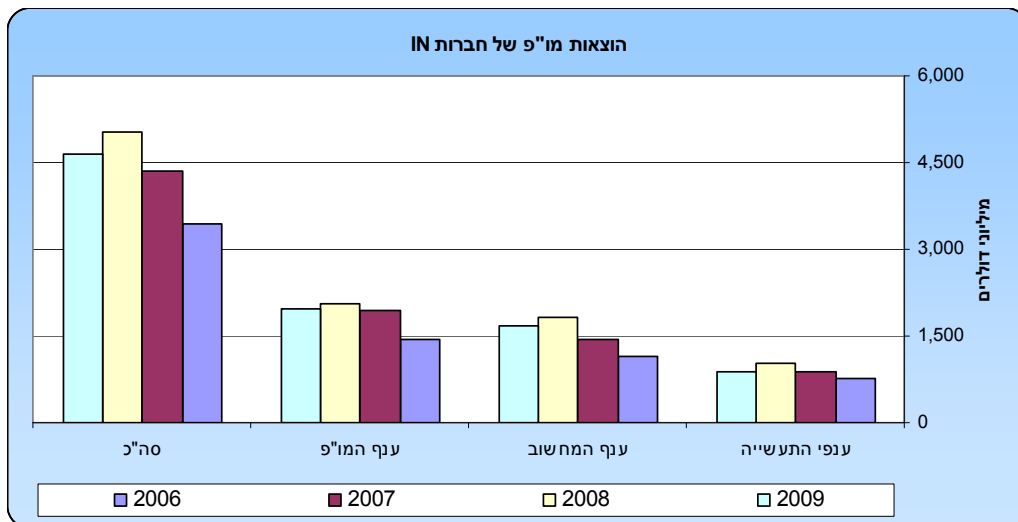
1. פעילות מקומית של חברות ישראליות בבעלות זרה (חברות IN) (לוחות 1-4):

חברות רב-לאומיות זרות הקימו ורכשו בישראל מרכזי פיתוח וחברות מקומיות שאינן מרכזי פיתוח, המנהלות כאן פעילות של מחקר ופיתוח בהיקפים ניכרים. ההוצאות על מחקר ופיתוח של חברות ישראליות בבעלות זרה בשנת 2009 הסתכמו ב-4.7 מיליארד דולר, ירידה של 8% לעומת שנת 2008, ועלייה של 7% ו-36% בהשוואה להוצאות בשנים 2007 ו-2006 בהתאמה. החברות בבעלות זרה אחראיות ל-62% מההוצאות למו"פ של המגזר העסקי במשק בשנת 2009.

הענפיים המובילים מבחינת ההוצאה למו"פ של חברות IN היו ענפי המו"פ ושירותי המחשוב. ההוצאות למו"פ בשנת 2009 של חברות IN מענף המו"פ הסתכמו ב-2 מיליארד דולר (42% מסך ההוצאות למו"פ של חברות IN) וההוצאות למו"פ של חברות IN מענף המחשוב הסתכמו ב-1.7 מיליארד דולר (36% מסך ההוצאות). בנוסף, ההוצאות למו"פ של חברות IN מענפי התעשייה הסתכמו ב-0.9 מיליארד דולר (19% מסך ההוצאות למו"פ של חברות IN). החלקים היחסיים של ההוצאות בענפים השונים דומים לאורך השנים (החל מ-2006).

עלות העבודה הינה המרכיב העיקרי בהוצאות למו"פ של חברות IN. בשנת 2009 עלות העבודה היוותה 64% מסך ההוצאות למו"פ של חברות IN, בדומה לשנים קודמות. בענף המחשוב עלות העבודה היוותה 72% מסך ההוצאות, בענף המו"פ 63% ובענפי התעשייה 54%.

ההוצאות למו"פ של חברות IN בשנת 2009 היוו 14% מהתפוקה המקומית של חברות אלו. בענף המו"פ ההוצאות למו"פ היוו 52% מהתפוקה של החברות, בענף המחשוב ההוצאות היוו 34% מסך תפוקת החברות בענף, ואילו בענפי התעשייה הוצאות אלו הסתכמו ב-6% מסך התפוקה.

לנתוני תרשים 1

הוצאות מו"פ של חברות ישראליות בבעלות זרה (חברות IN)

לוח א':

אחוז הוצאות המו"פ של חברות IN מסך הוצאות המו"פ בענפי המשק		הוצאות מו"פ (מיליוני \$)				
2009	2008	2009	2008	2007	2006	
62%	60%	4,656	5,040	4,351	3,435	סה"כ
מזה:						
37%	37%	891	1,016	892	764	ענפי התעשייה
72%	76%	1,671	1,823	1,433	1,161	ענף שירותי המחשוב
71%	67%	1,958	2,046	1,927	1,438	ענף המו"פ

אחוז ההוצאות למו"פ מתוך התפוקה של חברות ישראליות בבעלות זרה (חברות IN)

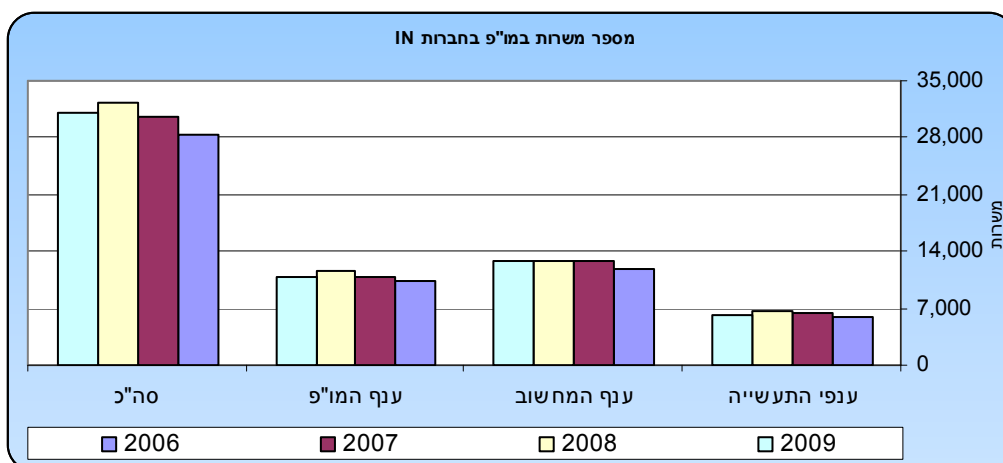
לוח ב':

2009	2008	2007	2006	
14%	15%	16%	14%	סה"כ
6%	7%	6%	7%	ענפי התעשייה
34%	43%	34%	29%	ענף שירותי המחשוב
52%	50%	63%	61%	ענף המו"פ
1%	1%	2%	1%	אחר

בשנת 2009 נרשמו בחברות IN 31,044 משרות במו"פ. זוהי ירידה לעומת שנת 2008 בה נרשמו 32,229 משרות במו"פ, ועליה יחסית לשנים 2006 ו-2007. מתוך סך כל המשרות במו"פ בחברות IN בשנת 2009, 35% השתייכו לענף המו"פ, 41% לענף המחשוב ו-20% לענפי התעשייה.

מעל למחצית מהמשרות במו"פ במגזר העסקי במשק בשנים 2008 ו-2009 נרשמו בחברות IN. בענפי המחשוב והמו"פ השיעור היה גבוה יותר (מעל ל-60% מסך המשרות במו"פ בענפים אלו במשק).

ההשקעות בנכסים קבועים הקשורות במו"פ של חברות IN הסתכמו בשנת 2009 ב-0.25 מיליארד דולר לעומת השקעות בסך 0.32 מיליארד דולר בשנת 2008.

לנתוני תרשים 2

לוח ג': מספר משרות במו"פ של חברות ישראליות בבעלות זרה (חברות IN)

אחוז המשרות במו"פ בחברות IN מסך המשרות במו"פ בענפי המשק		משרות במו"פ				
2009	2008	2009	2008	2007	2006	
55%	57%	31,044	32,229	30,637	28,416	סה"כ
מזה:						
34%	39%	6,263	6,592	6,298	5,802	ענפי התעשייה
64%	66%	12,729	12,787	12,861	11,727	ענף שירותי המחשוב
64%	64%	10,760	11,494	10,839	10,386	ענף המו"פ

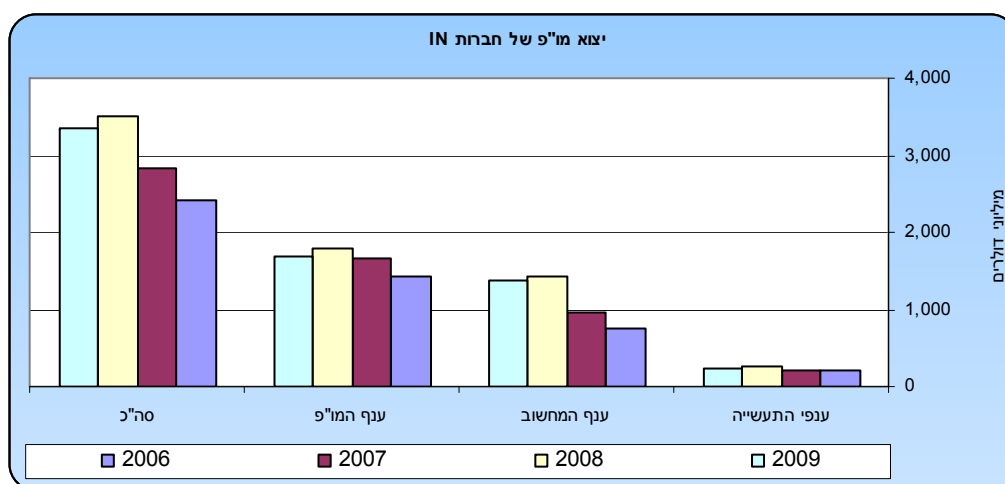
2. יצוא ויבוא מו"פ של חברות IN (לוחות 5-10):

עבור חלק מהחברות בבעלות זרה בישראל, הוצאות המו"פ ממומנות ע"י חברות-האם הזרות ולכן הוצאות אלו נחשבות ליצוא מו"פ של החברות הישראליות. כ-90% מיצוא המו"פ של חברות IN בשנים 2008 ו-2009 היה לחברות האם שלהן בחו"ל.

יצוא המו"פ של חברות IN בשנת 2009 הסתכם ב-3.4 מיליארד דולר, והיווה 92% מכלל יצוא המו"פ במשק (ללא יצוא המו"פ הנובע ממכירתן של חברות הזנק וללא מכירות פטנטים וידע). בשנת 2008 יצוא המו"פ של החברות הסתכם ב-3.5 מיליארד דולר.

עיקר יצוא המו"פ של חברות IN התבצע ע"י חברות מענף המו"פ, שיצאו 50% מכלל יצוא המו"פ של חברות IN בשנת 2009, וע"י חברות מענף המחשוב, שיצאו 41% מכלל היצוא. חברות IN מענפי התעשייה יצאו 7% מכלל יצוא המו"פ של חברות IN.

עיקר יצוא המו"פ של חברות IN היה לארה"ב (72% מיצוא המו"פ של חברות IN בשנת 2009). כמו כן, 22% מיצוא המו"פ היה לאירופה.

לנתוני תרשים 3

חברות IN ייבאו מו"פ במהלך 2008 בשווי של 0.17 מיליארד דולר ובמהלך 2009 בשווי של 0.19 מיליארד דולר. חלקן של חברות IN ביבוא המו"פ במשק בשנים אלו הוא קטן ומהווה פחות מרבע מכלל יבוא המו"פ במשק. יבוא המו"פ של חברות IN מתחלק בין חברות IN מענפי התעשייה (57% מכלל יבוא המו"פ של חברות IN בשנת 2009), חברות מענף המחשוב (18%) וחברות מענף המו"פ (22%). בניגוד ליבוא המו"פ, רק 29% מיבוא המו"פ הוא מחברת האם. 14% מהיבוא הוא מחברות בנות בחו"ל ו-57% מחברות לא קשורות.

מקורות היבוא העיקריים של מו"פ היו אסיה (53% מכלל יבוא המו"פ בשנת 2009) וארה"ב (29%).

3. פעילות מקומית של חברות-אם ישראליות בעלות חברות-בת בחו"ל (חברות OUT) (לוחות 11-14):

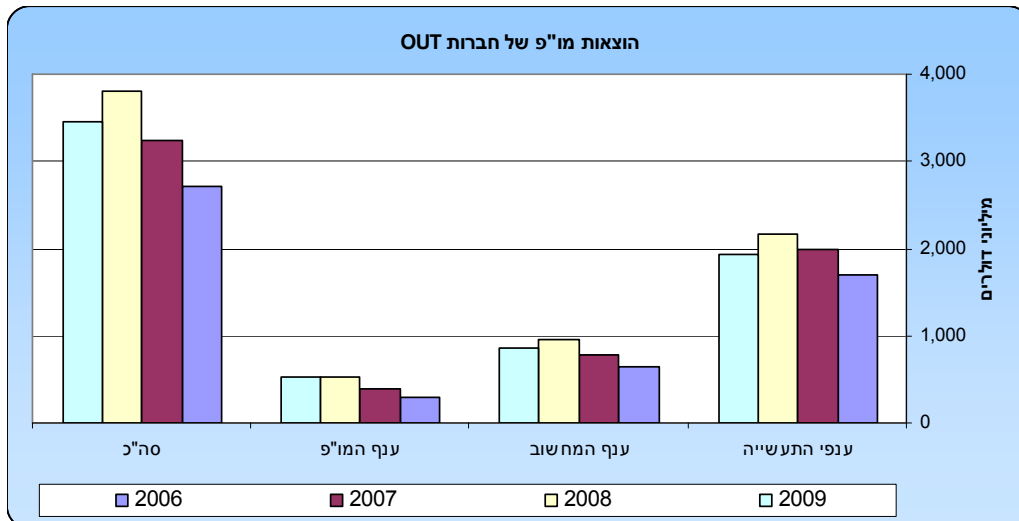
ההוצאות המקומיות על מחקר ופיתוח של חברות ישראליות בעלות חברות-בת בחו"ל בשנת 2009 הסתכמו ב-3.5 מיליארד דולר, ירידה של 9% לעומת שנת 2008 ועלייה של 11% ו-28% בהשוואה להוצאות בשנים 2007 ו-2006 בהתאמה.

עיקר ההוצאות למו"פ של חברות OUT בוצעו ע"י חברות מענפי התעשייה. ההוצאות למו"פ של חברות אלו בשנת 2009 הסתכמו ב-1.9 מיליארד דולר (56% מסך ההוצאות למו"פ של חברות OUT). ההוצאות למו"פ של חברות OUT מענף המחשוב הסתכמו ב-0.8 מיליארד דולר (25% מסך ההוצאות) וההוצאות למו"פ של חברות OUT מענף המו"פ הסתכמו ב-0.5 מיליארד דולר (15% מסך ההוצאות). בהשוואה לשנים קודמות גדל החלק היחסי של חברות OUT מענף המו"פ (משיעור של 11% בשנת 2006) על חשבון החלק של חברות OUT מענפי התעשייה (ירידה מ-63% בשנת 2006).

עלות העבודה בשנת 2009 היוותה 56% מסך ההוצאות למו"פ של חברות OUT, שיעור הדומה לשיעורים בשנים קודמות. בדומה לחברות IN, עלות העבודה גבוהה בענף המחשוב (69% מסך ההוצאות למו"פ של חברות OUT בענף זה) יחסית לענף המו"פ (54%) וענפי התעשייה (51%).

ההוצאות למו"פ של חברות OUT היוו 46% מכלל ההוצאות למו"פ עסקי במשק בשנת 2009, כאשר ההוצאות למו"פ של חברות OUT מענפי התעשייה היוו 81% מכלל ההוצאות למו"פ בענפים אלו.

ההוצאות למו"פ של חברות OUT בשנת 2009 היוו 6% מהתפוקה המקומית של חברות אלו. בענפי התעשייה ההוצאות למו"פ היוו 6% מהתפוקה של החברות, בענף המחשוב ההוצאות היוו 28% מסך תפוקת החברות בענף, ואילו בענף המו"פ ההוצאות אלו הסתכמו ב-58% מסך התפוקה.

לנתוני תרשים 4

הוצאות מו"פ של חברות בעלות חברות-בת בחו"ל (חברות
OUT)

לוח ד':

אחוז הוצאות המו"פ של חברות OUT מסך הוצאות המו"פ בענפי המשק		הוצאות מו"פ (מיליוני \$)				
2009	2008	2009	2008	2007	2006	
46%	45%	3,452	3,802	3,234	2,705	סה"כ
מזה:						
81%	78%	1,938	2,172	1,984	1,693	ענפי התעשייה
36%	40%	850	949	773	651	ענף שירותי המחשוב
19%	18%	527	533	389	292	ענף המו"פ

אחוז ההוצאות למו"פ מתוך התפוקה של
חברות בעלות חברות-בת בחו"ל (חברות

OUT)

לוח ה':

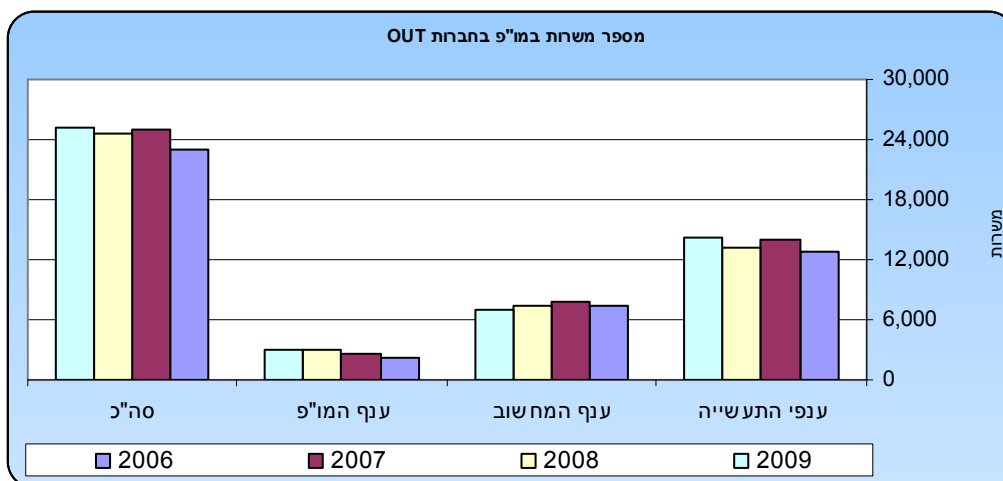
2009	2008	2007	2006	
6%	6%	6%	6%	סה"כ
6%	6%	6%	6%	ענפי התעשייה
28%	30%	22%	22%	ענף שירותי המחשוב
58%	47%	32%	21%	ענף המו"פ
1%	1%	1%	1%	אחר

בשנת 2009 נרשמו בחברות OUT 25,174 משרות במו"פ. מספר המשרות במו"פ בשנים 2008 ו-2007 היה דומה, לאחר עליה של 9% בשנת 2007 יחסית לשנת 2006.

עיקר המשרות במו"פ בחברות OUT בשנת 2009 נרשמו בחברות מענפי התעשייה (56% מכלל המשרות במו"פ בחברות OUT). יתר החוקרים הועסקו בחברות מענף המחשוב (28%) ובחברות מענף המו"פ (12%).

בחברות OUT נרשמו 45% מכלל המשרות במו"פ שנרשמו במשק בשנת 2009, כאשר בחברות OUT מענפי התעשייה נרשמו 77% מכלל המשרות במו"פ בענפים אלה.

ההשקעות בנכסים קבועים הקשורות במו"פ של חברות OUT הסתכמו בשנת 2009 ב-0.16 מיליארד דולר לעומת השקעות בסך 0.22 מיליארד דולר בשנת 2008.

לנתוני תרשים 5

מספר המשרות במו"פ של חברות בעלות חברות-בת בחו"ל (חברות
OUT)

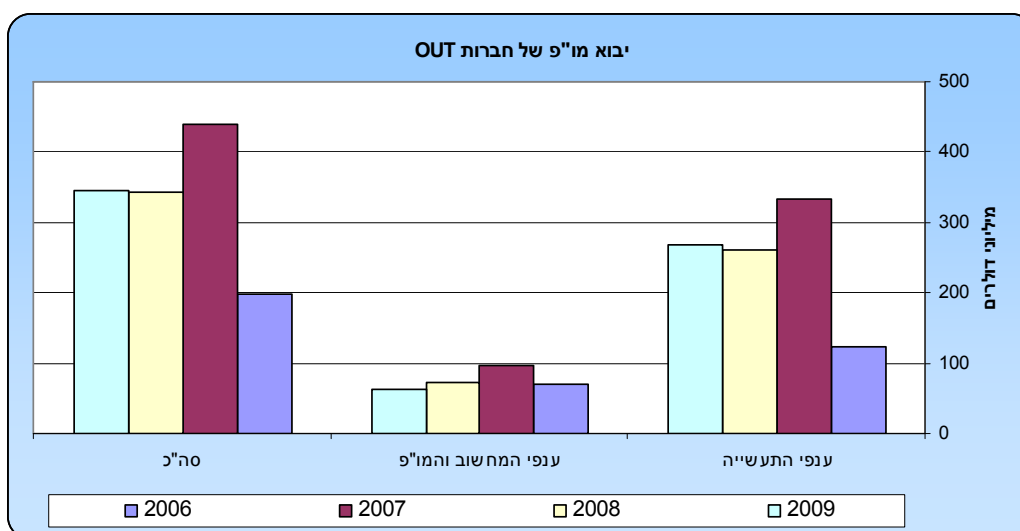
אחוז המשרות במו"פ בחברות OUT מסך המשרות במו"פ בענפי המשק		משרות במו"פ				לוח ו':
2009	2008	2009	2008	2007	2006	
45%	44%	25,174	24,629	25,040	23,077	סה"כ
מזה:						
77%	77%	14,105	13,179	14,066	12,862	ענפי התעשייה
35%	38%	6,960	7,346	7,787	7,421	ענף שירותי המחשוב
17%	16%	2,917	2,934	2,561	2,241	ענף המו"פ

4. יצוא ויבוא מו"פ של חברות OUT (לוחות 15-18):

יצוא המו"פ של חברות OUT היה נמוך יחסית, והסתכם ב-0.4 מיליארד דולר בשנים 2008 ו-2009. היצוא היווה כ-11% מכלל יצוא המו"פ במשק.

עיקר יצוא המו"פ התבצע ע"י חברות OUT מענף המו"פ (41% מכלל יצוא המו"פ של חברות OUT בשנת 2009) ומענף המחשוב (47% מכלל היצוא של חברות OUT). חברות OUT מענפי התעשייה יצאו 10% מכלל יצוא המו"פ של חברות OUT.

יבוא המו"פ של חברות OUT הסתכם ב-0.34 מיליארד דולר בשנת 2009, שיעור דומה ליבוא בשנת 2008, והיווה 41% מכלל יבוא המו"פ במשק. עיקר היבוא התבצע ע"י חברות OUT מענפי התעשייה (78% מכלל היבוא של חברות OUT בשנת 2009). 14% מהיבוא של חברות OUT התבצע ע"י חברות מענף המחשוב ו-5% ע"י חברות מענף המו"פ. מקורות יבוא המו"פ העיקריים היו אירופה (49% מכלל יבוא המו"פ בשנת 2009) וארה"ב (44%).

לנתוני תרשים 6

5. פעילות מו"פ של חברות-בת בחו"ל (לוחות 19-20):

בנוסף לפעילות המו"פ של חברות רב-לאומיות בישראל, חברות רב-לאומיות ישראליות מקיימות פעילות מו"פ בחו"ל באמצעות חברות-הבת שלהן שם. הוצאות למו"פ של חברות-הבת בחו"ל הסתכמו בשנת 2009 ב-1 מיליארד דולר. הוצאות בשנת 2008 הייתה דומה ובשנת 2007 הוצאות הסתכמו ב-0.6 מיליארד דולר. הוצאות למו"פ של חברות-הבת בחו"ל היוו בשנת 2009 תוספת של 30% להוצאות למו"פ של חברות-האם בארץ.

ההוצאות למו"פ של חברות-בת בחו"ל בוצעו בעיקר ע"י חברות-בת של חברות מענף תעשיית כימיקלים ומוצרים כימיים. הוצאות המו"פ של חברות-בת אלו היוו 69% מסך ההוצאות למו"פ של חברות-הבת בחו"ל. הוצאות המו"פ של חברות-בת של חברות מענפי תעשייה אחרים היוו 19% מסך ההוצאות והוצאות המו"פ של חברות-בת של חברות מענף המחשוב היוו 10%.

עיקר ההוצאות למו"פ בוצעו ע"י חברות-בת בארה"ב (68% מסך ההוצאות) וע"י חברות-בת באירופה (23%).

6. נתוני ענף מחקר ופיתוח (לוח 21):

נתוני הפעילות העיקריים של חברות IN מענף המו"פ (ענף 73) ירדו בשנת 2009, לאחר שנתיים של עליות. התפוקה של החברות הסתכמה בשנת 2009 ב-3.8 מיליארד דולר, בחברות נרשמו 14,058 משרות והיצוא הסתכם ב-2.2 מיליארד דולר.

לאורך השנים 2006-2009, הפעילות הכלכלית הכוללת של חברות IN גדלה בשיעורים גבוהים יחסית לפעילות המו"פ של החברות: התפוקה הכללית גדלה בשיעור שנתי ממוצע של 17% לעומת גידול שנתי ממוצע של 11% של ההוצאות למו"פ, מספר המשרות הכולל גדל בשיעור שנתי ממוצע של 4% לעומת גידול של 1% של המשרות במו"פ והיצוא גדל בשיעור של 7% לעומת גידול של 6% של יצוא המו"פ של החברות.

למרות נתונים אלו, ההיקף היחסי של פעילות המו"פ נשאר גבוה. בשנת 2009, יצוא המו"פ היווה 77% מכלל היצוא של החברות (לעומת שיעור של 80% בשנת 2006), ו-77% מהמשרות היו במו"פ (לעומת שיעור של 82% בשנת 2006).

נתוני הפעילות של חברות OUT מענף המו"פ ירדו גם הם בשנת 2009, אם כי פעילות המו"פ עצמה ירדה בשיעורים מזעריים בלבד. ההוצאות למו"פ והמשרות במו"פ ירדו בשיעורים של כ-1% ואילו התפוקה וסך המשרות ירדו בשיעורים של 14%-19%.

גם בשינויים לעומת שנת 2006 ישנם הבדלים בין פעילות המו"פ של חברות OUT לעומת הפעילות הכללית של החברות. בעוד שהפעילות הכללית קטנה או נשארה דומה (מספר המשרות נותר דומה והתפוקה והיצוא ירדו בשיעורים ממוצעים של כ-14%), פעילות המו"פ של החברות גדלה באופן משמעותי: ההוצאות למו"פ גדלו בשיעור שנתי ממוצע של 22%, המשרות במו"פ גדלו בשיעור ממוצע של 9% ויצוא המו"פ גדל בשיעור ממוצע של 52%.

בחברות OUT, ההיקף היחסי של פעילות המו"פ מתוך סה"כ הפעילות נמוך מזה של חברות IN, אך לאור הגידול בפעילות המו"פ של החברות בשנים האחרונות גדל ההיקף היחסי של פעילות המו"פ באופן ניכר. שיעור המועסקים במו"פ מתוך סך המועסקים גדל משיעור של 53% בשנת 2006 ל-67% בשנת 2009, ושיעור יצוא המו"פ מתוך סך היצוא גדל משיעור של 4% בשנת 2006 ל-24% בשנת 2009.

הגדרות והסברים

1. מחקר ופיתוח (מו"פ)

פעילות המיועדת ליצור ידע מדעי או טכנולוגי חדש, או לפתח יישום חדש של ידע מדעי או טכנולוגי קיימים.

הערות: המונח "מחקר ופיתוח" משמש הן לתיאור פעילות והן כשמו של ענף ראשי (מס' 73) שנכלל בענף "שירותים עסקיים" על פי "הסיווג האחיד של ענפי הכלכלה 1993".

2. חברת-אם רב-לאומית ישראלית – חברת OUT (Israeli parent company)

חברה ישראלית המחזיקה לפחות בחברת-בת אחת הרשומה בחו"ל.

הערות:

א. המושג העומד בבסיס סטטיסטיקה הפעילות של חברות רב-לאומיות הוא מושג שליטה (Control), ז.א., אחזקה של יותר מ-50% מהון המניות של החברה.

ב. הגדרת חברת-בת היא בהתאם לעקרון השליטה ובהתאם לנהוג בחשבונאות העסקית, ז.א., שליטה של חברת-האם בחברת-הבת.

3. חברה ישראלית בשליטה זרה – חברת IN (Israeli foreign controlled affiliate)

חברה ישראלית המוחזקת ע"י תושב חו"ל (חברות או אנשים פרטיים), בשיעור העולה על 50% מהון המניות שלה. אם המחזיק היא חברה זרה, החברה הישראלית המוחזקת היא חברת-בת של החברה הזרה.

4. חברה רב-לאומית (Multinational firm)

חברת-אם רב-לאומית או חברה בשליטה זרה.

5. חברות-אם ישראליות בשליטת תושבי חו"ל – חברות IN-OUT

קיימות חברות-אם רב-לאומיות ישראליות אשר נשלטות על ידי תושבי חו"ל. חברות אלה שייכות גם לחברות OUT וגם לחברות IN ונתונין כלולים בשתי הקבוצות.

לתשומת לב - מסיבה זו לא ניתן לערוך חיבור פשוט של נתוני חברות האם הישראליות עם נתוני החברות הישראליות בשליטה זרה.

6. משרות במו"פ

מועסקים שעסקו במחקר ופיתוח באופן מלא או חלקי במועד כלשהו במהלך השנה.